

ÎNVĂȚĂMÂNTUL PREUNIVERSITAR
PARTICULAR ȘI CONFESIONAL.
O EXPRESIE A LIBERTĂȚII DE CONȘTIINȚĂ
ȘI A DREPTULUI LA EDUCAȚIE ÎNTR-O
SOCIETATE DEMOCRATICĂ

Lect. univ. dr. Daniel FODOREAN

Vice-dean, Distance Learning Education

Baptist Theological Institute of Bucharest

Law School, Titu Maiorescu University

Instructor of Theology, Liberty University, Virginia, US

dfodorean@liberty.edu

Abstract: Private and Confessional Pre-university Education. An Expression of Freedom of Conscience and the Right to Education in a Democratic Society

The parents' right to ensure the education of their children is an expression of freedom of conscience and of a democratic society. The right to education is not an isolated right but is interconnected with the other fundamental rights and personal freedoms enshrined in international human rights law. The obligation of states to protect and guarantee this right is achieved, on the one hand, by regulating different forms of education, and on the other hand by offering parents the possibility to intervene in the determination of the educational content. In Romania, the state guarantees three forms of education, namely state education, confessional education and private education, which was only possible after the 1989 Revolution, thus following the change of the governing system. This article will confine itself to analyzing the manifestation of freedom of conscience and the right to education in the pre-university private education sector in Romania.

Keywords: freedom of conscience, the right to education, democratic society, private school

Dreptul părinților în asigurarea educației copiilor lor este o expresie a libertății de conștiință într-o societate democratică. Dreptul la educație nu se constituie ca un drept izolat, ci este interconectat cu celelalte drepturi fundamentale și libertăți personale prevăzute de normele internaționale care se referă la drepturile omului. Obligația statelor în protejarea și garantarea acestui drept se realizează, pe de o parte, prin legiferarea unor forme de educație variate, inclusiv forma de homeschooling, iar pe de altă parte, prin oferirea posibilității părinților de a interveni în determinarea conținutului educațional pentru copiii lor. În România, statul garantează trei forme de educație, și anume învățământul de stat, învățământul confesional și învățământul particular, fapt care a fost posibil numai după Revoluția din 1989, deci în urma schimbării sistemului de guvernare. Democrația reprezintă „o formă de organizare și de conducere politică a societății, bazată pe principiul exercitării puterii de către popor”¹.

Sistemul de învățământ angajează „ansamblul instituțiilor care participă la organizarea arhitecturii școlare, adică la derularea generală a studiilor pe cicluri, orientări, filiere etc.”². Unele dintre aceste ansambluri îl reprezintă învățământul particular și confesional, care se angajează, alături de învățământul de stat, să garanteze dreptul la educație a tuturor copiilor, cât și să contribuie la realizarea idealului educațional al școlii românești, și anume, „dezvoltarea liberă, integrală și armonioasă a individualității umane, în formarea personalității autonome și în asumarea unui sistem de valori care sunt necesare pentru împlinirea și dezvoltarea personală, pentru dezvoltarea spiritului antreprenorial, pentru participarea cetățenească activă în societate, pentru incluziune socială și pentru angajare pe piața muncii”³. Legea Educației stipulează, în primul rând, că educația se focalizează pe valori⁴, iar celelalte elemente componente ale educației succed acest ideal. Focalizarea axiologică a învățământului contribuie la realizarea unității naționale prin faptul că unitatea națională nu

1 Academia Română, Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan”, Micul dicționar academic, ediția a II-a, 2010.

2 Dictionnaire encyclopédique de l'éducation et de la formation, 1994, p. 956.

3 Articolul 2 Alin. (3) din Legea educației naționale. Legea nr. 1/2011 Publicat în Monitorul Oficial, Partea I nr. 18 din 10 ianuarie 2011.

4 Articolul 2 Alin. 1 din Legea educației naționale. Legea nr. 1/2011 Publicat în Monitorul Oficial, Partea I nr. 18 din 10 ianuarie 2011 – „unui învățământ orientat pe valori, creativitate, capacități cognitive, capacități volitive și capacități acționale, cunoștințe fundamentale și cunoștințe, competente și abilități de utilitate directă, în profesie și în societate”.

este definite doar prin integritate teritorială, ci prin păstrarea și promovarea unei culturi, cultură care are ca elemente centrale credințele și valorile.

Învățământul particular și cel confesional oferă beneficiarilor educației o alternativă educațională care permite manifestarea libertății de conștiință și a dreptului la educație. Diversificarea și descentralizarea învățământului preuniversitar postdecembrist, în condițiile legii, reprezintă o dovadă a democratizării românești.

Dreptul părinților în a asigura educația pentru copiii lor

Familia este definită, în documentele internaționale privind drepturile omului, cu referire în mod specific la Declarația Universală a Drepturilor Omului și Convenția Internațională privind Drepturile Civile și Politice, ca „elementul natural și fundamental al societății și are dreptul la ocrotire din partea societății și a statului”, iar căsătoria și familia se întemeiază „cu începere de la împlinirea vârstei legale, bărbatul și femeia, fără nicio restricție în ce privește rasa, naționalitatea sau religia, au dreptul de a se căsători și de a întemeia o familie”⁵.

Dreptul parental instituie în mod automat dreptul la asigurarea educației pentru copiii lor, aspect reglementat explicit în legislația internațională și națională. În primul rând, *educația copiilor poate fi realizată numai în conformitate cu convingerile proprii ale părinților*. Convenția UNESCO privind lupta împotriva discriminării în domeniul învățământului în articolul 5 aliniatul (1) punctul b) stipulează „că este necesar să se respecte libertatea părinților și, dacă este cazul, a tutorilor legali: ... 2. de a asigura, conform modalităților de aplicare proprii legislației fiecărui stat, educația religioasă și morală a copiilor în conformitate cu propriile lor convingeri; de asemenea, nicio persoană sau niciun grup nu trebuie să fie constrâns să primească o instrucție religioasă incompatibilă cu convingerile lor”⁶. Aceste convingeri proprii sunt definite în primul rând ca religioase și morale, dar nu numai, ci și filozofice, așa cum precizează Protocolul adițional la Convenția pentru apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților fundamentale că „nimănui nu i se poate refuza dreptul la instruire, statul, în exercitarea funcțiilor pe care și le va asuma

5 Articolul 16 aliniatul (1) și (3) din Declarația Universală a Drepturilor Omului.

6 Articolul 5 aliniatul (1) punctul b) din Convenția UNESCO privind lupta împotriva discriminării în domeniul învățământului.

în domeniul educației și învățământului, va respecta dreptul părinților de a asigura această educație și acest învățământ conform convingerilor lor religioase și filozofice”⁷. Constituția României, în acord cu normele internaționale, afirmă că „părinții sau tutorii au dreptul de a asigura, potrivit propriilor convingeri, educația copiilor minori a căror răspundere le revine”⁸. În articolul 5 din Convenția ONU cu privire la Drepturile Copilului se impune statelor să respecte drepturile tuturor celor care dețin o autoritate legală asupra copiilor, și anume, părinților naturali ai copilului sau, după caz și conform tradiției locale, membrilor familiei lărgite sau comunității, tutorilor sau altor persoane care au, prin lege, copii în îngrijire, de a asigura, de o manieră corespunzătoare capacităților în continuă dezvoltare ale copilului, îndrumarea și orientarea necesare în exercitarea de către copil a drepturilor recunoscute în prezenta convenție”⁹.

În al doilea rând, părinții au *dreptul să aleagă pentru copiii lor și unitatea de învățământ unde studiază*. Convenția Internațională cu Privire la Drepturile Economice, Sociale și Culturale afirmă că „statele, părți la prezenta Convenție, se angajează să respecte libertatea părinților și, atunci când este cazul, a tutorilor legali, de a alege pentru copiii lor instituții de învățământ, altele decât cele ale autorităților publice, dar conforme cu normele minimale pe care le poate prescrie sau aproba statul în materie de educație și de a asigura educația religioasă și morală a copiilor lor în conformitate cu propriile lor convingeri”¹⁰. Convenția UNESCO privind lupta împotriva discriminării în domeniul învățământului obligă statele semnatare să respecte libertatea părinților sau a tutorilor legali de „a alege pentru copiii lor instituții de învățământ, altele decât cele ale statului, dar corespunzătoare normelor minime care pot fi prescrise sau aprobate de către autoritățile competente”¹¹. Pe lângă aceasta obligația statelor este, potrivit Cartei Drepturilor Fundamentale a Uniunii Europene, să confere terțelor persoane fizice sau juridice „libertatea de a înființa instituții de învățământ cu respectarea principiilor democratice, precum și

7 Articolul 2 din Protocolul adițional la Convenția pentru apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților fundamentale.

8 Constituția României Art. 29 (6)

9 Articolul 5 din Convenția ONU cu privire la Drepturile Copilului.

10 Articolul 13 (3) din Convenția Internațională cu Privire la Drepturile Economice, Sociale și Culturale.

11 Articolul 5 (1) din Convenția UNESCO privind lupta împotriva discriminării în domeniul învățământului.

dreptul părinților de a asigura educarea și instruirea copiilor lor, potrivit propriilor convingeri religioase, filozofice și pedagogice, sunt respectate în conformitate cu legile interne care reglementează exercitarea acestora”¹². Un element de noutate care apare în Carta Drepturilor Fundamentale a Uniunii Europene este o nouă categorie de convingeri, și anume cele pedagogice. Părinții pot să aibă anumite convingeri pedagogice, iar acestea trebuie respectate, doar că pentru autoritățile și unitățile de învățământ ar deveni foarte dificil să respecte orice convingere de natură religioasă, filozofică sau pedagogică, de aceea se reglementează că acestea vor fi respectate în conformitate cu legile interne care reglementează exercitarea acestora.

În al treilea rând, părinții au dreptul să aleagă pentru copiii lor forma de învățământ. Conform cu Declarația Universală a Drepturilor Omului „Părinții au dreptul de prioritate în alegerea felului de învățământ pentru copiii lor minori”¹³, astfel decizia părinților devine ierarhic superioară oricărei alte hotărâri.

În al patrulea rând, statele trebuie să asigure exercitarea dreptului la educație pentru toți, iar „în exercitarea funcțiilor pe care și le va asuma în domeniul educației și învățământului, va respecta dreptul părinților de a asigura această educație și acest învățământ conform convingerilor lor religioase și filozofice”¹⁴. O simplă trecere în revistă a documentelor internaționale și normelor naționale în ceea ce privesc drepturile parentale asupra educării copiilor lor este suficientă pentru a remarca superioritatea părinților în raport cu statul în ceea ce privesc convingerile religioase, filozofice și pedagogice. Statul nu are copii, ci părinții au copii, iar prioritar în decizia cu privire la educație este părintele, educația, școală fiind o extensie a educației parentale, în domenii pe care acesta nu le cunoaște sau nu are posibilitatea să le predea.

Particularități juridice ale învățământului preuniversitar particular și confesional

Învățământul particular poate fi de toate gradele și la toate nivelurile potrivit reorganizării acestora de către legislația actuală. Secțiunea a 17-a

12 Articolul 26 (3) din Declarația Universală a Drepturilor Omului.

13 Articolul 5 din Convenția ONU cu privire la Drepturile Copilului.

14 Articolul 2 din Protocolul adițional la Convenția pentru apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților fundamentale.

(art. 60), capitolul 2, din Legea 1/2011 descrie modul de organizare și funcționare a învățământului particular preuniversitar. Actuala lege nu aduce modificări substanțiale față de prevederile Legii 84/1995, cea mai recunoscută diferență constă în finanțarea per elev pentru învățământul obligatoriu a unităților de învățământ fie că sunt de stat, particulare sau confesionale. Principalele trăsături specifice ale învățământului particular preuniversitar sunt: autonomia, responsabilitatea și subvenționarea.

1. Autonomia unităților de învățământ particular preuniversitar

Unitățile de învățământ particular sunt definite ca „unități libere, deschise, autonome atât din punct de vedere organizatoric, cât și economico-financiar, având drept fundament proprietatea privată, garantată de Constituție” (art. 60, alin. 3). Principiul autonomiei școlare constituie esența acestei definiții, fiind însoțit de principiul libertății și deschiderii de care trebuie să se bucure învățământul românesc. Principiului autonomiei a fost stipulat în trecut prin intermediul Legii nr. 296/2008¹⁵ pentru modificarea și completarea Legii Învățământului nr. 84/1995 și completarea Legii nr. 128/1997 privind Statutul personalului didactic și avea în vedere, în principal, conducerea instituțiilor și a unităților de învățământ. Autonomia poate fi definită ca „dreptul (al unui stat, al unei regiuni, al unei naționalități sau al unei minorități naționale etc.) de a se administra singură, în cadrul unui stat condus de o putere centrală”, iar cu aplicabilitate personală descrie situația „celui care nu depinde de nimeni, care are deplină libertate în acțiunile sale”¹⁶. În largă lui răspândire cu referire la autoritățile publice, „principiul autonomiei locale reprezintă dreptul și capacitatea efectivă a autorității administrației publice locale de a soluționa și de a gestiona treburile politice, în interesul și în numele colectivităților locale pe care le reprezintă, în condițiile legii”¹⁷.

Raportul pedagogic dintre centralizare și descentralizare nu constituie o temă de actualitate, ci un subiect care a revenit în actualitate în diferite etape ale istoriei educației. Sorin Cristea încurajează „soluția de principiu pe care o propune G.G. Antonescu în 1928” care „răspunde

15 Legea nr. 296/2008 publicată în Monitorul Oficial, Partea I nr. 789 din 25/11/2008.

16 Dicționarul explicativ al limbii române, Academia Română, Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan”, Editura Univers Enciclopedic, 1998.

17 Articolul 1 (b) din Legea 286/2006.

cerințelor pedagogice și democratice proprii unei politici educaționale adaptabile chiar la condițiile societății postindustriale, de tip informațional: „o descentralizare administrativă” bazată pe „o centralizare a metodelor motivate științificește, care trebuie aplicate în învățământ”¹⁸. Tipologia autonomiei unităților de învățământ reglementată în prezent prin lege, urmează același tipar al raportului dintre centralizare și descentralizare sugerat de G.G. Antonescu, o autonomie organizatorică și economico-financiară, dar nu o autonomie a programelor și metodologiei aplicate în învățământ. Avantajul centralizării științei evidențiat de Sorin Cristea este că „asigură unitatea conceptuală a conducerii manageriale, subliniind faptul că „învățământul nu poate să rămână la discreția celor care nu cunosc suficient principiile psihologice și pedagogice”¹⁹. Cât privește „descentralizarea administrativă, devine semnificativă doar în măsura în care aplică diferențiat, în funcțiile de condițiile specifice, îndrumările pedagogice elaborate în chip unitar de persoane competente și sustrate contingentelor politice”²⁰.

Această autonomie se manifestă în primul rând la nivelul conducerii unităților de învățământ prin aceea că „directorii unităților de învățământ particular sunt numiți de conducerea persoanei juridice fondatoare, cu respectarea criteriilor de competență. Actul de numire se aduce la cunoștința Inspectoratului Școlar pe raza căruia își desfășoară activitatea unitatea respectivă” (art. 60, alin 7).

Cu toate că organele abilitate pentru numirea directorului diferă de la învățământul de stat și cel particular condițiile legale de selectare și care stau la baza numirii, potrivit legislației anterioare și fără a se prevedea o schimbare în acest domeniu, sunt aceleași atât pentru învățământul de stat, cât și pentru cel particular.

În ceea ce privește consiliul de administrație acesta are în componența sa reprezentanți ai fondatorilor, iar „conducerea consiliului de administrație este asigurată de persoana desemnată de fondatori” (art. 96, alin. 5).

18 Sorin Cristea, Managementul Organizației Școlare, Editura Didactică și Pedagogică, București, 2003, p. 47..

19 Ibidem, p. 48.

20 Ibidem, p. 48.

Autonomia aceasta își găsește aplicabilitate și la nivel organizatoric prin elaborarea regulamentului intern de organizare și funcționare și unde sunt menționate „structurile și funcțiile de conducere ale unităților de învățământ particular și confesional, atribuțiile, modul de constituire, precum și durata mandatelor și limitele de vârstă ale cadrelor didactice sunt stabilite prin regulamentele de organizare și funcționare a acestora, în concordanță cu prevederile legale (art. 93, alin. 3)”²¹. Legiuitorul nu limitează mandatul directorului unității de învățământ particular în contextual stabilirii procedurilor de numire, așa cum a fost cazul directorilor unităților de învățământ liceal și postliceal, mandate limitate la patru ani (Legea 84/1995 art. 21 alin. 4).

În al treilea rând această autonomie se manifestă la nivel financiar prin aceea că „finanțarea învățământului preuniversitar particular și confesional acreditat se face din taxe, din fonduri publice, în cazul învățământului preșcolar, primar și gimnazial obligatoriu, precum și din alte surse, potrivit legii” (art.102 alin.2). Școala particulară are libertatea de a stabili cuantumul taxei de școlarizare și altor taxe în relație direct cu procesul de învățământ. Libertatea deciziei financiare se manifestă în renumerație pentru personalul de conducere, dar și pentru ceilalți angajați. Veniturile salariale și extra salariale ale directorilor și directorilor adjuncți, precum și salarizarea personalului didactic din unitățile de învățământ particular se stabilesc prin negociere între conducerea persoanei juridice finanțatoare și persoana în cauză, cu avizul consiliului de administrație al unității școlare (art. 92. alin 6). Acest drept poate fi un mijloc extraordinar de cointeresare a personalului didactic și a directorului unității de învățământ pentru munca prestată în unitatea școlară respectivă, cât și poate fi un mijloc de realizare a unei stabilități în ceea ce privește mobilitatea cadrelor didactice.

Astfel resursa financiară a unităților particulare este dependentă în principal de capacitatea organizației școlare de a face față competitivității pe piața serviciilor educaționale, fapt care impune un anumit grad de competență a cadrelor didactice și a unui management al calității orientat spre client, fără a pierde din vedere normele de asigurare a calității cerute unei

21 Articolul 1451 alin.2 din Legea nr. 296/2008 pentru modificarea și completarea Legii Învățământului nr. 84/1995 republicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 606 din 10 decembrie 1999. .

unități de învățământ acreditate. Autonomia existentă astăzi în învățământul particular nu poate fi definită ca o autonomie totală care să excludă intervenția organelor centrale sau locale abilitate cu verificarea asigurării calității în fiecare unitate de învățământ, ci mai degrabă este vorba de o autonomie parțială sau limitată, în condițiile legii.

2. Responsabilitatea unităților de învățământ particular preuniversitar

Principala responsabilitate a unităților de învățământ particular este să respecte cerințele legale. Autonomia școlară se manifestă în limitele stabilite de lege și nu trebuie să vină în contradicție cu aceasta. Din această perspectivă, există o responsabilitate nu doar față de textul legii, dar și față de organele de îndrumare și control în limitele prevăzute de lege.

Unitățile de învățământ particular autorizate sau acreditate fac parte din sistemul național de învățământ preuniversitar. Școala particulară poate fi autorizată și acreditată numai dacă îndeplinește ”criteriile, standardele și indicatorii de performanță” (art. 60, alin. 2) care sunt identice cu cele pe care trebuie să le îndeplinească unitățile de învățământ de stat. Garantarea aplicării criteriilor, standardelor și indicatorilor de performanță unitară atât pentru învățământul de stat, cât și pentru cel particular, în vederea autorizării provizorie și acreditării, este realizată de un singură instituție, Agenția Română de Asigurare a Calității în Învățământul Preuniversitar, conform legislației în vigoare (art. 60, alin. 4).

Legiuitorul a stabilit că ”în învățământul particular și confesional se utilizează planurile-cadru de învățământ și programele școlare pentru Curriculumul național aprobat de Ministerul Educației, Cercetării, Tineretului și Sportului sau planurile și programele de învățământ similare ori alternative învățământului de stat, aprobate de Ministerul Educației, Cercetării, Tineretului și Sportului” (art. 65, alin. 8). Singura alternativă rămasă învățământului particular, în lumina acestor reglementări, este să apeleze la curriculum la decizia școlii pentru aș diversifica oferta educațională.

Directorul unității de învățământ particular veghează la implementarea normelor legale în vigoare în ceea ce privește organizarea și calitatea educației în acea unitate de învățământ. El „exercită conducerea executivă, în strictă conformitate cu responsabilitățile și atribuțiile

conferite de lege, cu hotărârile consiliului de administrație al unității de învățământ și cu respectarea prevederilor regulamentului de organizare și funcționare a acesteia” (art. 97, alin. 4).

Răspunderea juridică a directorului se răsfrânge și asupra păstrării, întocmirii și eliberării actelor de studii.

3. Subvenționarea unităților de învățământ particular preuniversitar

Unitatea de învățământ particular se fundamentează pe principiul nonprofit și pe principiul proprietății private garantat de Constituție (art. 60, alin. 1,3). Astfel persoana juridică prin care se înființează unitatea de învățământ trebuie să fie o persoană juridică nonprofit, asociație sau fundație. Scopul ultim al acestor persoane juridice nu poate fi nicidecum cel economic, ci unul social, cultural și educațional.

Principala sursă de finanțarea a unității de învățământ particular este aportul social adus de către membrii fondatori sau asociați și taxele școlare. Datorită acestui fapt legislația conferă școlilor particulare „autonome atât din punct de vedere organizatoric, cât și economico-financiar, având drept fundament proprietatea privată, garantată de Constituție” (art. 60, alin. 3).

Noutatea adusă de Legea 1/2011 constă în faptul că, „statul asigură finanțarea de bază pentru toți preșcolarii și pentru toți elevii din învățământul general obligatoriu de stat, particular și confesional acreditat. De asemenea, statul asigură finanțarea de bază pentru învățământul profesional și liceal acreditat, de stat, particular și confesional, precum și pentru cel postliceal de stat” (art. 9, alin. 2). Statul stabilește anual costul standard per elev și va elabora metodologia de realizare a acestei finanțări.

Subvenționarea de către stat a învățământului particular constituie o schimbare de abordare a acestuia, fiind o expresie a recunoașterii contribuției acestuia ca parte integrantă a învățământului românesc, finanțarea fiind necesară și binevenită, dar poate să reprezinte și o imixiune a statului în proprietatea privată, și deci o posibilă creștere a controlului statului față de unitățile de învățământ particular. Până la acest moment nu știm dacă subvenționarea va și deveni o realitate pentru învățământul particular.

În concluzie, particularitățile organizației școlare au dat naștere unui nou tip de management, în special având în vedere specificul

învățământului particular, numit management pedagogic²², management educațional²³, managementul învățământului²⁴ sau managementul organizației școlare²⁵, generând astfel nevoia fundamentării științifice a acestei discipline, a pregătirii și formării continue a conducerii unităților de învățământ. Funcția de conducător (manager) al învățământului devine astfel o profesie și, ca orice profesie, trebuie învățată. O abordare mai atentă a actului managerial școlar presupune o diferențiere a acestuia după nivelul ierarhic, dar și după tipul unităților de învățământ, de stat sau particulare.

Concluzii

Normele internaționale și naționale afirmă legătura indisolubilă între libertatea de conștiință exprimată în convingeri proprii ale părinților și dreptul de a decide asupra educației copiilor lor, nu doar sub aspect religios, dar și sub aspect filozofic și pedagogic. Modele de implementare a acestui drept diferă de la țară la țară în funcție de raportul care se stabilește între părinții și autoritățile statului. Acolo unde părinții exercită un rol activ față de educația copiii lor, modelul și conținutul educațional dobândesc o formă specifică.

În România, lipsa de cunoaștere a drepturilor părinților, face ca statul să fie principalul decident în educația copiilor, iar în ceea ce privește învățământul particular, în ciuda faptului că legislația susține autonomia acestuia, acesta este tratat ca o anexă a învățământului de stat. Un semn al democratizării societății va fi când dreptul părinților în ceea ce privește educația copiilor lor nu va fi doar afirmat, ci normele interne vor face să fie un drept efectiv.

22 Sorin Cristea, *Managementul Organizației Școlare*, Editura Didactică și Pedagogică, București 2003.

23 Paloma Petrescu, *Management Educațional*, Ed. Dacia, Cluj-Napoca, 2002.

24 Ioan Jinga, *Managementul Învățământului*, Editura ASE, 2003.

25 Iulia Negreș, *Notițe curs Managementul Organizației Școlare*, Constanța, 2009.

Bibliografie

- ✦ Academia Română, Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan”, *Micul dicționar academic*, ediția a II-a, 2010.
- ✦ Academia Română, Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan”, *Dicționarul explicativ al limbii române*, Editura Univers Enciclopedic, 1998.
- ✦ Barbu Liliana, *Managementul Calității în Învățământ*, Editura Sfântul Ierarh Nicolae, 2010.
- ✦ Cristea Sorin, *Managementul Organizației Școlare*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 2003.
- ✦ Jinga Ioan, *Managementul Învățământului*, Editura ASE, București, 2003.
- ✦ Negreț Iulia, *Notițe curs Managementul Organizației Școlare*, Constanța, 2009.
- ✦ Petrescu Paloma, *Management Educațional*, Ed. Dacia, Cluj-Napoca, 2002.
- ✦ *** Convenția UNESCO privind lupta împotriva discriminării în domeniul învățământului.
- ✦ *** Convenția ONU cu privire la Drepturile Copilului.
- ✦ *** Convenția Internațională cu Privire la Drepturile Economice, Sociale și Culturale.
- ✦ *** Convenția UNESCO privind lupta împotriva discriminării în domeniul învățământului.
- ✦ *** Carta Drepturilor Fundamentale a Uniunii Europene.
- ✦ *** Declarația Universală a Drepturilor Omului.
- ✦ *** Legea nr. 1 a educației naționale, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I a Nr.18/10.01.2011.